

ครูช่างศิลปหัตถกรรม

นายสมัย สรสิทธิ์
แกะสลักไม้
จังหวัดราชบุรี

“งานแกะสลักไม้ นับว่าเป็นงานศิลปะที่อยู่คู่กับชาวไทยมาช้านาน เป็นงานประณีตศิลป์ที่ผ่านการสร้างสรรค์และประดิษฐ์ขึ้น ด้วยความเพียรพยายามของช่างแกะสลัก เกิดเป็นผลงานประติมากรรมที่งดงาม แสดงถึงวัฒนธรรมอันดีงามของแต่ละท้องถิ่นได้อย่างสมบูรณ์”

แกะสลักไม้เป็นภาพเรื่องราวเกี่ยวกับสวรรค์

งานแกะสลักไม้ เป็นงานหัตถกรรมที่มีมาแต่โบราณตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่มนุษย์ได้มีวิวัฒนาการในการประดิษฐ์เครื่องใช้ที่ทำจากไม้ให้เกิดเป็นรูปทรงต่าง ๆ มาตั้งแต่สมัยอดีต แต่ด้วยไม้เป็นวัสดุที่สามารถเสื่อมสลายได้ ในปัจจุบันจึงแทบไม่หลงเหลืองานแกะสลักไม้แบบโบราณดั้งเดิมปรากฏเป็นหลักฐานมากนัก

ช่างแกะสลักไม้นับได้ว่าเป็นผู้ที่ต้องมีความรู้ ความสามารถในการแกะสลักลวดลายลงบนเนื้อไม้ได้อย่างงดงาม และลวดลายต่าง ๆ ก็สามารถบอกเล่าเรื่องราวผ่านลวดลายที่ตอกสลักลงไปได้ ภาพที่ปรากฏต้องมีแสงเงาอันเกิดจากมิติความสูงต่ำภายในภาพซึ่งสามารถสัมผัสได้ด้วยมือและสายตา ช่างแกะสลักไม้จึงต้องเป็นผู้มีความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องตัวลาย และองค์ประกอบของภาพที่จะแกะสลักได้อย่างถ่องแท้ รวมทั้งต้องเป็นผู้ชำนาญการในการใช้เครื่องมือจึงจะสามารถทำการแกะสลักไม้สะท้อนลวดลายที่ต้องการบอกเล่าให้ออกมาอย่างวิจิตรงดงาม

การอนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญา

นายสมัย สรสิทธิ์ มีความสนใจในงานแกะสลักไม้มาตั้งแต่ยังเด็ก จึงเลือกศึกษาเกี่ยวกับงานช่างแกะสลักที่ศูนย์อบรมช่างสิบหมู่ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยใช้เวลาศึกษาและฝึกฝนฝีมืออยู่เป็นระยะเวลา 6 เดือน ได้เข้าศึกษางานแกะสลักไม้เพิ่มเติม ณ โรงเรียนช่างฝีมือในวัง (ชาย) ในระหว่างที่กำลังศึกษาอยู่ได้มีโอกาสรู้จักอาจารย์มานิตย์ ไชยวงษา (อาจารย์พิเศษสอนด้านงานช่างแกะสลัก) นายสมัยจึงได้รับโอกาสในการช่วยงานอาจารย์มานิตย์อยู่เรื่อยมา และด้วยความสามารถของนายสมัยที่มีความโดดเด่นทั้งด้านทักษะฝีมือและการเป็นคนชอบสังเกต จึงจดจำทั้งเทคนิค วิธีการ และทักษะต่าง ๆ ของช่างไม้คนอื่น ๆ และนำมาปรับใช้ ทำให้นายสมัยมีความชำนาญมากขึ้น และพัฒนาฝีมืองานแกะสลักไม้ของตนเองอยู่อย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ นายสมัยยังได้ศึกษาหาความรู้ด้านการเขียนลายไทยและการประยุกต์ศิลป์เพิ่มเติม เพื่อที่จะนำมาประยุกต์ สร้างสรรค์ผลงานแกะสลักให้มีความแปลกใหม่ขึ้น การแกะสลักลวดลายต่าง ๆ จึงมีความสวยงามโดดเด่นไม่ซ้ำใคร จึงทำให้ทุกผลงานของนายสมัยเป็นที่ยอมรับของช่างแกะสลักในวงกว้าง เนื่องจากเป็นช่างแกะสลักที่เข้าใจในลวดลาย และเรื่องราวที่ตนเองนำมาแกะสลักจึงแกะไม้ชนิดต่าง ๆ ออกมาได้อย่างมีมิติ เก็บลวดลายได้พลิ้วไหว สามารถสื่ออารมณ์และเรื่องราวส่งต่อไปยังคนที่ชื่นชมผลงานได้เป็นอย่างดี ปัจจุบันนายสมัยยังคงสร้างสรรค์ผลงานด้วยตนเองทุกชิ้นตอนและยังอนุรักษ์เทคนิคเชิงช่างโบราณของงานแกะสลักไม้อยู่อย่างต่อเนื่อง เป็นระยะเวลากว่า 26 ปีมาแล้ว

บานประตูไม้แกะสลักเป็นภาพวันมาฆบูชา

บานประตูไม้แกะสลักเป็นภาพวันมาฆบูชา

ภูมิปัญญาที่สะท้อนทักษะฝีมือเชิงช่าง

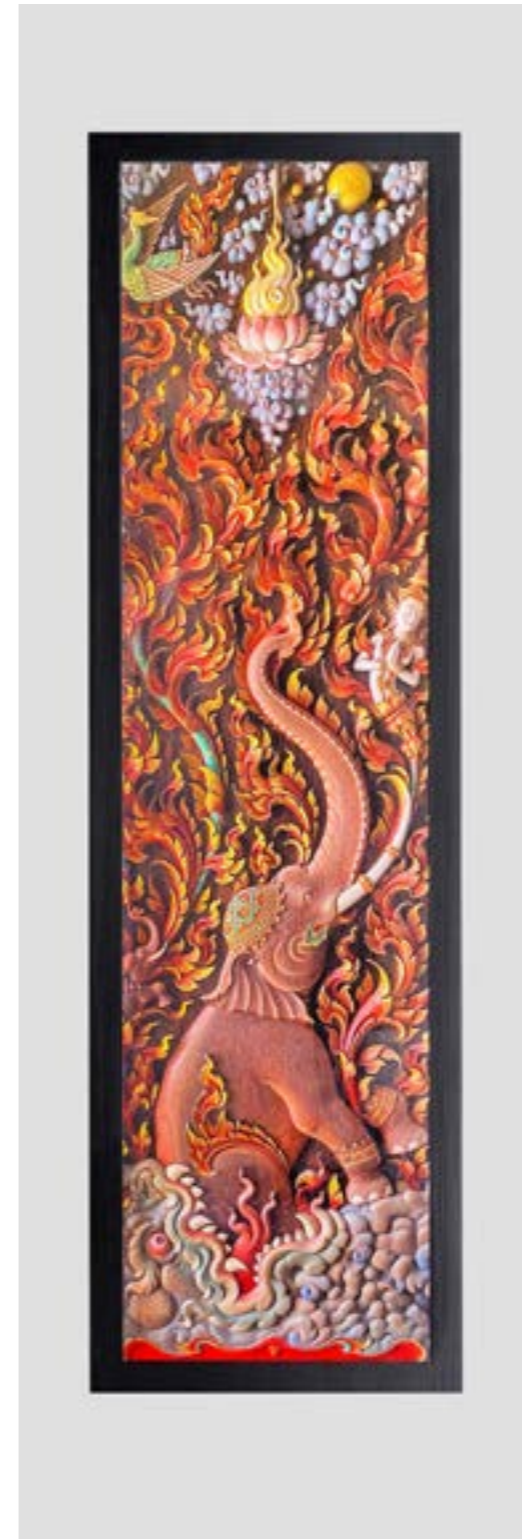
นายสมัย มีความเชี่ยวชาญในงาน “แกะสลักไม้” ในทุกรูปแบบ ทั้งแบบลอยตัว แบบนูนต่ำ นูนสูง ยังคงใช้เครื่องมือและกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานตามแบบช่างโบราณ ด้วยการเน้นใช้ส่วและค้อนตอกสลักด้วยมือ ทุกส่วนของผลงานโดยไม่ใช้เครื่องทุ่นแรง บางลวดลายที่ต้องการความคมชัดและเน้นความละเอียด นายสมัย จะทำการลับคมส่ว ด้วยหินภูเขาไฟเนื้อละเอียดแล้วจึงใช้หินกากเพชรในการลับหยาบอีกครั้ง เป็นเทคนิคสำคัญที่ช่วยให้งานแกะสลักไม้ฝีมือนายสมัยมีลวดลายละเอียดคมชัด อ่อนช้อย สวยงามและสมจริงมากขึ้น

นายสมัย สามารถแกะสลักไม้บนเนื้อไม้ได้เกือบทุกชนิด โดยนิยมแกะสลักไม้สักเป็นพิเศษเพราะเป็นไม้ที่แกะสลักง่ายและมีความคงทน มีอายุการใช้งานมากกว่าไม้ชนิดอื่น และมีเส้นลวดลายธรรมชาติในตัวเนื้อไม้ที่สวยงาม ไม้ที่ได้รับความนิยมรองลงมา คือ ไม้เฌอ ไม้สน สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการเลือกชนิดของไม้มาแกะสลัก คือ ไม้ต้องไม่มีตำหนิ ไม้เป็นรู หรือไม้ชำรุด จึงจะสามารถแกะสลักได้อย่างสวยงาม

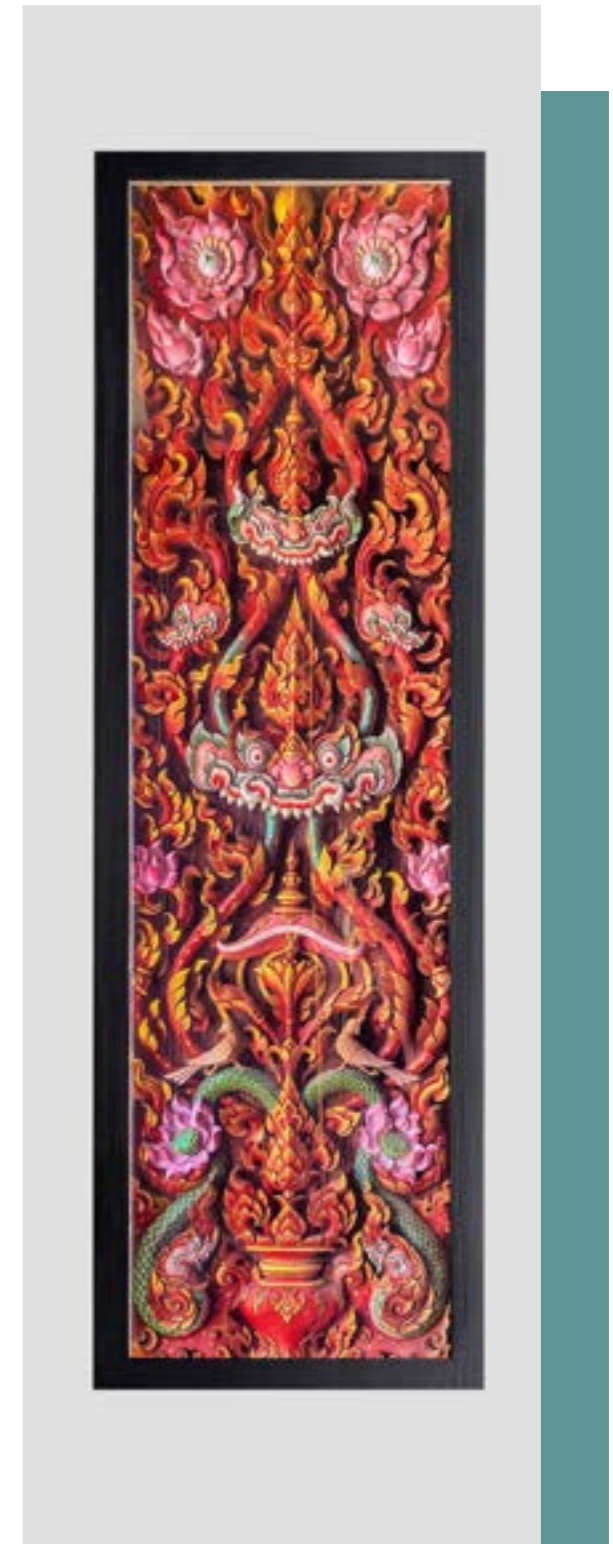
ไม้ที่แกะสลักยากที่สุด คือ “ไม้พญาจ้าวดำ” แต่ด้วยความสามารถและทักษะความชำนาญเฉพาะตัวจึงทำให้ นายสมัยนำไม้ชนิดนี้มาทดลองแกะสลักเป็นลวดลายพญาครุฑได้สำเร็จ ไม้พญาจ้าวดำเป็นไม้ที่มีสีดำสนิท มีเนื้อไม้ที่แข็งมาก ใช้เครื่องมือแกะสลักได้ยาก นายสมัย ต้องอาศัยความชำนาญในการควบคุมแรงและทิศทาง เพื่อให้ลวดลายที่แกะออกมาสมบูรณ์ มีมิติ ความยากอยู่ที่ความดำของเนื้อไม้ที่ต้องออกแบบให้แสงตกกระทบให้งานแกะสลักดูมีมิติชัดเจน

นายสมัย ถือเป็นหนึ่งในช่างแกะสลักไม้ที่มีฝีมือและความชำนาญในการแกะสลักตัวลายด้วยการใช้สิ่วจากปาดตัวลายโดยให้ตั้งฉากด้านหนึ่ง เอียงด้านหนึ่ง เป็นการคัดลายให้เห็นเด่นชัดยิ่งขึ้น เก็บรายละเอียดของลวดลายให้เรียบร้อย ด้วยสิ่วแบบต่าง ๆ เช่น สิ่วเล็บมือ สิ่วขมวด นำมาดอกสลักให้เกิดลวดลายเป็นชั้นอย่างมีมิติ เห็นเป็นลำดับของลวดลายที่ชัดเจน จากนั้นทาด้วยน้ำมันเคลือบเนื้อไม้หรือทาน้ำมันชักเงาเพื่อให้ผลงานสวยงามมากขึ้น โดยลายเส้นที่นายสมัยแกะสลักได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะเมืองเพชรบุรี เช่น ลายกนก ลายกนกเปลว ลายดอกพุดตาน เป็นต้น

นายสมัยสามารถแกะสลักได้อย่างคมชัด ประณีต มีมิติ โดยเฉพาะการแกะสลักหน้าพระเป็นการแกะสลักในส่วนที่มีความยากที่สุด ที่ช่างต้องตอกสลักและเก็บรายละเอียดให้มีสัดส่วนที่สมดุลเท่ากัน โค้งมนได้รูป เพื่อให้ใบหน้าสื่ออารมณ์ออกมาได้อย่างสมจริง ซึ่งผลงานการแกะสลักหน้าพระของนายสมัยมีเสน่ห์ และมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ผู้พบเห็นจะทราบได้ทันทีว่าเป็นฝีมือการแกะสลักของนายสมัย

บานหน้าต่างไม้แกะสลักเป็นภาพการโปรดสัตว์

บานหน้าต่างไม้แกะสลักเป็นภาพการโปรดสัตว์

เอกลักษณ์ผลงานที่โดดเด่น

เอกลักษณ์ผลงานการแกะสลักไม้ที่โดดเด่นฝีมือ นายสมัย คือ ความคมชัดของลวดลายที่นำมาแกะสลัก อันเกิดจากความใส่ใจในการใช้ส่วค่อย ๆ เก็บรายละเอียด ที่ละนิด ด้วยความเข้าใจในลวดลายจึงแกะสลักผลงาน ออกมาได้อย่างอ่อนช้อย ดุมีชีวิตชีวา ผลงานแกะสลัก ไม้ฝีมือนายสมัย จะมีทั้ง 3 ลักษณะ

1. ผลงานแบบภาพนูนต่ำ เป็นการแกะสลักภาพ ที่มองเห็นเฉพาะด้านหน้า ลวดลายบนไม้มีความนูน เพียงเล็กน้อย
2. ผลงานแบบภาพนูนสูง เป็นการแกะสลักภาพ ที่สามารถมองเห็นส่วนลึก กว้าง สูง เป็นภาพสามมิติ
3. ผลงานแบบภาพลอยตัว เป็นการแกะสลักภาพ แบบประติมากรรม สามารถมองเห็นได้รอบด้าน

ลวดลายที่นิยมใช้ในการแกะสลัก นายสมัยนิยม แกะสลักภาพเรื่องราวในวรรณคดี เช่น รามเกียรติ์ พุทธศิลป์ พุทธประวัติ เป็นต้น ผลงานส่วนใหญ่ได้ถูก ประดับตกแต่งตามพุทธสถาน โดยเฉพาะการประดับ ตกแต่งประตูและหน้าต่างโบสถ์ในสถานที่ต่าง ๆ การ แกะสลักลวดลายประดับขนาดใหญ่เป็นฝาผนังโบสถ์

ผลงานที่สร้างความภาคภูมิใจ คือ ผลงานแกะสลัก เรื่องราวปางปรินิพพาน และปางแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ ที่สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อประดับฝาผนัง ณ วิหารหลวงปู่ชา วัดป่าอัมพวัน จังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นผลงานการ ออกแบบของอาจารย์สุวัฒน์ แสนชัยรัตน์ ผลงานการ แกะสลักสามารถสื่ออารมณ์ ได้อย่างมีชีวิตสวยงาม

แกะสลักไม้เป็นภาพช้าง

แกะสลักไม้เป็นภาพพญานาค

แกะสลักไม้เป็นเรื่องราวจุฬามณีเจดีย์บนสวรรค์

บานหน้าต่างไม้แกะสลักเป็นเรื่องราวเกียรติ

บานหน้าต่างไม้แกะสลักเป็นเรื่องราวเกียรติ

การถ่ายทอดความรู้และการพัฒนาผลงาน

นายสมัย ถือเป็นช่างแกะสลักที่มีทักษะและความชำนาญจากประสบการณ์ที่สั่งสมมาอย่างยาวนาน โดยสามารถประยุกต์วิธีการแกะสลักให้เหมาะสมกับผลงานต่าง ๆ ได้อย่างลงตัว ด้วยการใช้เพียงสิ่วและค้อน ซึ่งถือเป็นกรรมวิธีของช่างโบราณที่สืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

นอกจากจะพัฒนาฝีมือในการสร้างสรรค์ผลงานที่ดีขึ้นแล้ว นายสมัยยังคงมุ่งมั่นและตั้งใจถ่ายทอดวิชาความรู้ที่มี ให้แก่ช่างแกะสลักท่านอื่นที่สนใจโดยไม่หวังวิชา เป็นการให้โอกาสในอาชีพให้สามารถนำความรู้ไปต่อยอดเพื่อนำไปสร้างรายได้เลี้ยงดูตนเองและครอบครัว อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการแกะสลักด้วยมือแบบโบราณที่แสดงให้เห็นถึงฝีมือช่างให้คงอยู่ต่อไปชั่วลูก ชั่วหลาน

